

בעיות ענף הבקר לחלב

עוד להתקדמות יתרה של משקי הביקורת, או משקים אחרי שעומדים בתנובה גבוהה. אחרי שנשיג תנובה זו, איך נשמור עליה כדי להפכה סטאנדארטית, קבועה ומושרשת, ושלא תהיה זאת אפיזודה, תופעה ארעית שעלולה להיעלם מחמת סיבה זו או אחרת? הרי נודוה, שאת הממור צע שלנו השגנו במחיר יקר מאוד, בעקב בירור קיצוני ושחיתת בקר רב! ארץ הסובלת מחוסר בקר וחלב לשתייה לא היתה צריכה להרשות מעשה שרירותי כזה, שבגללו נאלצים כעת למלא את החסר על ידי יבוא בקר רב מארצות חוץ.

לשם שמירה על ההישגים בתנובה צריך להקיפיד מאוד על טיב חומר הרבייה הזכרי; הפרים שיהיו ממוצא עשיר תנובה, בדוקים ובעלי כושר הורשה של תכונות טובות. המבלי אין פריירביה משלנו ונהיה זקוקים לאורך ימים לייבא אותם מחו"ל? האמנם קיים הכרח לייבא עשרות פרים? לי נראה שהיינו צריכים לקנות בחוץ-לארץ מספר פרים מצומצם לשם חידוש קווי הדם והשרשת התכונות הטובות שהתגלו בעדרינו. הפרים צריכים להיות בעלי מוצא משובח ביותר, מהורים בדוקים, ואת אלה צריך היה להפעיל במשקים המצטיינים ביותר בתנובת חלב גבוהה; משקים אלה יהיו בעתיד הספקים של חומר רבייה לעדרינו, באמצעות האגודות להזרעה, כמובן, ואם כך, האם זו צריכה להיות דאגת המשק — הפרט, או שזהו תפקיד ממלכתי מדיני, ועל המוסדות החקלאיים של המדינה מוטלת הדאגה להשגת והספקת חומר רבייה מעולה. כידוע, פרים מיוחדים כאלה, הדרושים לנו, מחירים גבוהים מאוד, שאין המשק הפרטי יכול לעמוד בו.

ומכאן מסתעפות עוד כמה שאלות — בעיות טיפוחיות בעיקר. האם על התנובה בלבד נתרכזו והיא תדריכנו בפיתוח עדרינו, או שמא נתפנה גם לשאלת טיפוח הפרה הרצויה לנו מבחינת מבנה גופה, גדלה, משקלה? אולי נרכזו תשומת לבנו גם בכיוון תכונות תורשתיות הנוגעות לבריאות, פוריות, כושר ניצול מזון ועוד?

כל המבחינים לפרים הנערכים אצלנו מתרכזים סביב התנובה בלבד ובארצות גידול ותיקות אחרות יכול פר לזכות בתואר „משביח“ רק לא-

בזמן האחרון צוינו בהודמנויות שונות ההישגים המפוארים, אליהם הגיע ענף הבקר לחלב בשנים האחרונות; אמנה כאן את הבולטים ביותר:

1. התנובה הממוצעת השנתית הגבוהה;
2. ההזנה המשופרת, תוך שילוב המרעה הזרוע והטבעי;
3. השיכון הנוח לבהמה בסככה;
4. בריאות טובה ופוריות מניחה את הדעת;
5. הארכת שנות חייה (בממוצע) של פרת החלב;
6. הקלת העבודה ברפת והפחתת ימי עבודה לפרה בשנה;
7. מיכון החליבה בבתי חליבה משוכללים;
8. שיפור הטיפול בחלב ע"י ריכוזו במיכלי צינון או מיכלי טרמוס עד למשלוח;
9. ביצוע הובלת החלב בתנאים היגייניים יר תר, במיכלים, לשם שמירה על נקינותו וטיבו, ויחד עם זה — הוזלה בהוצאות ההובלה;
10. שיפור בדרכי שיווק החלב ע"י חלוקתו בבקבוקים, וכתוצאה מזה — עליה בצריכת חלב שתיה כדי 4%.

נברך על ההישגים ונשמח בהם, אבל אל לנו להסתפק בכך. עם כל ההצלחות שהזכרו לעיל עודנו עומדים בסבך של בעיות רבות שטרם פתרנו אותן ומוטל עלינו למצוא להן את הפתרונות. לא אטפל כאן בשאלות הכלכליות של הענף ואתעכב בעיקר על בעיות הטיפוח וארגון הענף מבחינה משקית בלבד. אנסה לברר באופן מקביל לעשרת הסעיפים דלעיל איזה הן הבעיות הקשורות בכל אחד מהם.

1. ידועה לכולנו התנובה הממוצעת הגבוהה הארצית לפרה, אשר תגיע, לפי חישובי, ל-4250 ליטר בתשי"ז. עדרי הביקורת שמרו על הממוצע של אשתקד, אשר הגיע ל-4830 ק"ג חלב בערך, והשאלה היא: מהי מטרתנו ושאפתנו? עד לאיזו תנובה ממוצעת עוד נטפס ונעלה? מתוך שיקר לים משקיים (היכולת לספק את המזון הדרוש בעל טיב משובח), אקלימיים, בריאות ופוריות הייתי אומר להסתפק בתנובה ממוצעת של 4400—4500 ליטר חלב לשנה. הוזה אומר — להעלות את המשק הנחשל ולקרבו למתקדם ולא לשאוף

בה. המצב העובדתי הוא, שהמשקים אשר הגיעו לשיאים בתנובה וכל השאר העומדים בתנובה ממוצעת של 5000 ק"ג ומעלה, כל אלה העמידו את פרותיהם על איבוס מלא של מזון גס ועסיסי (סלק ותחמיץ) משובח יותר, מכפי שהיה מקובל אצלנו בשנים עברו, ועלינו לאמצם ולעודדם לשיפורים נוספים ולאזרוח השיטה של הגשת שחת ומספוא ירוק לרצונה של הפרה. והאם נאמר להם שכל זה רק לחשבון קיומה של הפרה ייזקף ולייצור נגיש לה מזון מרוכז כמלוא הצורך? זה סותר גם את הטבלה המאלפת שהובאה באותו המאמר על נסיונם של ניקסון וקופלנד.

ידענו שבפריזלנד ההולנדית עומדים עדרי הביקורת על תנובה ממוצעת של 4750 ק"ג בקירוב לתקופה ולפרה, וכמות המזון המרוכז השנתי הממוצעת לפרה נעה בגבולות 650–700 ק"ג. אף עלינו לשאוף ולחתור לזה ולתבוע מאנשי השדה ויצרני המספוא לתת לנו מזון משובח ובשפע. אשר ליוקר של המזון הגס בתנאי הארץ, אשר מרתיע את הח' עצמון מהדרישה הנ"ל, והוא אומר, "אין כיום כמעט כל תקוה לשנות את העובדה, שאמנם יחידת המזון במספוא גס הינה יקרה אצלנו מזו שבמזון מרוכז" — דבר זה אינו מציאותי עוד כיום; השוואת מחירים של סוגי מספוא גס שונים עם המחירים של מזון מרוכז יוכיחו. אביא להלן טבלה המוכיחה זאת (ראה עמוד 5).

המספוא הגס דרוש לפרתנו מבהינה פיזיולרית גית, ואם אף מבהינת המחיר הוא יכול לעמוד בהתחרות עם המזון המרוכז, הרי עלינו לעשות את הכל כדי להיטיב את איכותה, להרבות בו באיבוס הפרה ושתאכל ממנו לרצונה. "מספוא גס משובח ממלא גם תפקיד של מזון לייצור ולא רק לצורך קיום או לצורך השבעה גרידא", כותב במקום אחר באותו המאמר הח' עצמון.

אחת הבעיות החשובות, לדעתי, הוא המלאי במזון גס, שהמשק מצטייד בו בשביל בקרו. לא די במלאי לשנה אחת, אשר למעשה יאזל 2–3 חדשים לפני היבול החדש. כל משק ש"עיניו בראשו" ישתדל להבטיח תוספת של 40% לפחות לתצרוכת השנתית. המכלכל את משקו בתבונה ידאג גם לאסון שעלול להתרחש מן הטבע — איחור בגשמים או חורב מלא (בצורת) או שמא,

חר שהראה את כוחו גם (או אפילו רק) בתיקון מבנה הגוף, המוליד צאצאים הקרובים במבנם ל"אידיאל" שקבע לעצמו ציבור הבוקרים.

2. ההזנה המשופרת — איך נהפכה לקבועה, סטאנדארטית ובלתי משתנית? איך נבטיח את טיבה, הרכבה ורציפותה? אני לא ארחיב את הדיבור בשאלה זו, כי הקדימני מורי ורבי הח' י. עצמון בשאלה זו והוא דן בהרחבה בכעיות ההזנה בחוברת 22 של "משק הבקר והחלב", מתחדש יולי 1957. יסלח לי הח' עצמון, אם בהזדמנות זו אסתייג מדעתו האחת שהובעה במאמרו הנ"ל ואעיר גם על אחרת מנקודת ראיתי אני. על כל השאר שבמאמרו אוסיף עוד כמה דברים, בהם לא נגע הח' עצמון.

אינני מקבל את האכסיומה של רבים מבוקרינו, שלפיה, כשמדובר בהזנת פרה בעלת תנור בה גבוהה מאוד, מן ההכרח שישתנה במידה רבה היחס של 65% מזון גס ל-35% מזון מרוכז בתפריט הכללי של הפרה. אסור לנו "להש" לים עם המצב העובדתי", כדברי הח' עצמון, "שהיחס בין שני סוגי המספוא בתפריטה של פרה המגיבה כ-5000 ק"ג יהיה מחצה על מחצה; פירוש הדבר שפרה בעלת כושר הנבה מעין זה תהיה זקוקה לשני טון מזון מרוכז, קרי 2000 ק"ג יהיה לייצור כ-5000 ק"ג חלב; הוזה אומר — כמות מלאה של מזון מרוכז לייצור בזמן שבמקום אחר באותו המאמר כותב הח' עצמון, שמבחינה מקצועית דעתו לא נשתנתה, ושגם היום הוא מצודד במנה מאכסימאלית של מספוא גס, והיה רוצה שגם כאן בארץ נוכל להורות לבוקרינו כפי שעושים זאת בארה"ב, בהולנד ובשווייץ — "תן לפרתך שחת ומספוא ירוק ועסיסי בהתאם לרצונה", — אולם המצב העובדתי בייצור המספוא בארץ, וביחוד בייצור השחת, מכריחנו לעת עתה לוותר על תביעת המאכסימום. כוונתו של הח' עצמון ב"המצב העובדתי" היא לטיב המספוא המיוצר אבל עלינו לא להירתע ולדרוש תיקון המצב הזה. ואני רואה "מצב עובדתי" אחר לגמרי. העליה הגדולה בתנובת החלב בשנים האחרונות לא מן הפרים המשביחים בלבד באה לנו. אנו מציינים ומדגישים, כפי שעשיתי זאת גם כאן, שגם לשיטות וסדרי ההזנה ואף לטיב המזונות חלק בעליה זו של התנור

המחירים ליחידת מזון מסוגי מספוא גס שונים ומזון מרוכז

הערות	המחיר ליח"מ בפרוטות	גרמים חלבון נעכל ביח"מ	מספר הק"ג ביח"מ	המחיר לטון בל"י	סוג המזון
בשוק החפשי המחיר לטון 250-260 ל"י	240-220	200-165	1.1-1.05	220-200	מזון מרוכז
					שחת:
	200-170	160-150	2.5-2.1	80-70	בקיה ש"ש
	210-190	200-180		100	אספסת
	175-150	129	3.5-3	50	דגן
					ירוק:
ע"י רעיה בלתי קצור בתחילת הפריחה	120-105	320-280	8-7	15	במרה זרוע
ביבולים בינוניים נוטים לנמוכים	175-150	280	7	25-21	אספסת תלתן
ביבולים של 10-12 טון	220-180	200	10	22-18	
ביבול של 15-18 טון	250-215	100	12	21-18	סלק
	180-160	—	—	—	סלק
	165-135	50	7.5	22-18	סתווין
יבול בינוני	240-220	100-90	12-11	20	תירס עסיסי
יבול בינוני	215-205	100-90	9-8.5	24	תירס בקלחים
המחיר לפי הח' בבלי	200-180	120-80	8-6	30-24	תחמיץ

משרד החקלאות והתחנה לחקר החקלאות, הפר-
עלת בשמם מוטלת החובה לעשות זאת.
בעיה מיוחדת היא — דרכי גידול והזנת
עגלות הנהוגות אצלנו ומה ניתן לשנות ולתקן
בנידון זה. אבל זהו נושא בפני עצמו, שאדון
בו בנפרד בהזדמנות אחרת.
3. השיכון. האם הסככה, כפי שהיא נבנית
כיום, זוהי כבר המלה האחרונה של הנוחיות
לפרה והעובד בה? הניתן בסככה לעקוב אחר
כל תכונותיה והופעותיה האינדיבידואליות של
הפרה? האיננו מעבירים את הטיפול בפרה לפי
סים כלליים מדי? ההבטחנו בסככה תנאי שיכון
היגייניים לפרה? ההבטחנו לה את היובש והר
נקיון? איך נפתור את שאלת הריפוד בסככות
ומניין נקחנו? איך נמנע את הלכלוך והברוך
תחת הסככה ונשמור על נקיונה של הפרה?
הנמצא את הפתרון בהרחבת מידותיה של הסכ-
כה, כהצעת הח' יעקובזון (ראה מאמרו ב"הש-
דה" חוברת טבת תשי"ז)? מה עוד נעשה ואיך
נסביר שוב את ההכרח לשמור על נקיונה של
החצר הצמודה לרפת או לסככה, ואיך נמנע
ממנה את הברוך הכבד בחורף?
על הנוחיות הרבה שהשגנו בסככה לאדם
ולבהמה כאחת, אין חולקין עוד. ההפחתה בימי

חלילה, תפקדנו שעת חירום ולא נוכל לספק
את המזון לבקר מן השדה ודווקא באותו הזמן
נהיה מעוניינים מאוד במזון לאדם, שנוצר ע"י
הבקר. זאת שאלה של הגדלה חד פעמית של
שטחי המזרע להגדלת המלאי בשחת ותחמיץ
והשקעה נוספת קבועה בהון החוזר של ענף
הרפת. כלכלה רציונלית של הענף מחייבת זאת,
לאחר שכל כך הרבה פעמים התנסו קשות
במחסור בלתי צפוי (כביכול) של מזון גס
לבקרנו (העלו נא בזכרוכם את החורף שעבר,
כשהגשמים איחרו לבוא וכן הרבה שנות בצורת
שפקדונו בעבר). בהכרת הצורך שבדבר ימצא
גם הפתרון המשקי והכספי.

בכינוס הארצי האחרון של הבוקרים העלו את
השאלה: איך נחשב את המזונות ומה צריכות
להיות הנורמות שלנו בהזנת פרתי החלב? יחיי-
דת המזון איננה עוד קנה מידה בשבילנו וההצעה
היא להיאחז בשיטת הערכה של ארה"ב, היינו —
כלל החמרים הנעכלים. ככה או אחרת — קודם
כל המזון הגס הטוב ובכל כמות שיכולה להיאכל
ע"י הפרה — זהו העיקר, ואחרי זה צריך באמת
לערוך ניסויים, הסתכלויות, רשימות וסיכומים
ובחינת התוצאות של ההזנה בסוגי מזון שונים
משקיים והשפעתם על ייצור החלב. על הממשלה

לאתר את המחלה ע"י חיסון אזורי ובסופו של דבר מגיעים לחיסון ארצי מקיף. לפי הסטטיסטיקה של "החקלאית" התרבו מקרי התפחות בבקר בחורף, שרבים מהם הסתיימו במות. האמנם אין למנוע מקרים אלה או לפחות להציל את הבקר ממות? שוב עולה כאן שאלת הטיפול בבקר.

לרגל העומס הרב של עבודה, המוטל על השירותים הווטרינריים, נחלש במידה רבה המתח של העבודה הפרבנטיבית והחיסונים נעשים באיחור או שיקרה ואינם נעשים כלל. הודו לט לחדול מחיסון נגד גמרת; יתכן שזה מוצדק אבל יש כבר משקים, שאינם מקפידים גם בחיסון נגד טיליריה, המוצדק גם זה? כל התופעות האלה טעונות בירור מעמיק לא רק ע"י הרשר יות הווטרינריות בלבד; צריך לשתף בו גם את ציבור הבוקרים.

5. זכורה לנו עבודתו היפה של הח' א. לוי על אורך חייה של הפרה — יותר נכון — שנות שירותה במשקי עמק הירדן, — הוא סיכם אז ב-3⁶—3⁸ שנים (אני מקווה שזכרוננו אינו מט' עני). הח' ר. ברענן הלך בעקבותיו וסיכם את שנות השירות של הפרה בעמק יזרעאל ב-4 שנים. כעת נוהגים לחשב במוסדות מסוימים את תקופת ניצולה של הפרה ב-5.5—6 שנים. הרושם שלי הוא שאין זה מוגזם, אולם — הנבדק ונבחן הדבר? והנה הופתענו כעת בחוברת האחרונה של "משק הבקר והחלב" מס' 20, בה כותב הח' מ. צנטנר, שהפרה משמשת את משקנו רק 3½ ש'. היתכן? צריך לחקור שאלה זו באופן מיוחד למען נדע מהו המצב לאמיתו.

6. העבודה. בסעיף זה בעצם שני חלקים. הראשון — הקלת תנאי העבודה של העובד בענף הרפת. האיננו מקילים כבר יתר על המידה בעבודות הטיפול בפרה? הנשלים עם המצב הסניטרי הירוד בסככות וברפתות הבנויות במור שבים ובקיבוצים המשמשות גם כמקום המלטה לפרות? הנוכל לראות תמיד את הפרות מאובי קות, אפורות ומלוכלכות בזבל ובוץ מכף רגל ועד מעל לבטן ולעתים גם על הגב? הנוותר על נקינותה של הפרה ונוציא אותה במשך כל חדשי החורף לחצר "המבוצבצת" — בוץ עמוק, חודר

עבודה בסככה לעומת הרפת בולטת לעין כל. אבל בכ"ז אין זה פוטר אותנו מדאגה רצינית לכל אשר מניתי לעיל. ועוד — הגיתן לפרותינו להמליט בסככה המזוהמת, כשמסיב מסתובבות עשרות פרות אחרות, או שמא דרושה בכ"ז רפת המלטה, או לפחות מקום מיוחד להמלטה, שיהיה סמוך או צמוד לסככה?

כל זה במשק הקיבוצי, ומה בדבר השיכון במושב? האיך הפקרנוהו על טרדותיו הרבות וחוסר היכולת לפתור בעצמו שאלות אלו, שאי פתרונן משעבד אותו כעבד נרצע לשיטות העבודה המיושנות? אי אלה משקים במושבים שונים ניסו לשנות במבנים הקיימים ולשכללם, אחדים בנו חדשים לגמרי. ישנן גם דוגמאות מוצלחות (אחת מהן במשק ג. יפה באביגדור), שאותן צריך ללקט, לעבדן ולתת להן דפוס מתוכנן וקבוע, שאפשר יהיה להמליץ עליהן ולהפיצן במשק המושבי.

4. פוריות. אנחנו מסכמים באגודות להזרעה אחוזה התעברות מניחים את הדעת בדרך כלל, אבל כשבוחנו את המצב במשקים שונים, אינה מתגלית תמיד תמונה כה ורודה. ושוב אני חוזר לאשר אמרתי כבר בסעיף השיכון: האין חסרוננו של מקום המלטה נקי ונוח בעוכרי הפוריות? הפלות מוקדמות (בתחילת ההריון) ומחלות מין שכיחות במשקים שונים וברוב המקרים אין יודעים סיבתן ומקורן. דרושה תשומת לב לכך ולמנוע התפשטות מחלות אלו על פני עדרים שלמים. ואשר לבריאות — אנו מציינים בשנים האחרונות בסיפוק כי טובה היא, אבל גם כאן ישנן תופעות מדאיגות למדי, המחייבות עירנותם של השירותים הווטרינריים. בשנה האחרונה תקפה הצהבת המדבקת (הלפטוספירוזיס) אחדים מעדרינו והיא מתפשטת והולכת. כן התחילו להופיע שוב, פה ושם, הגבות חיוביות לברוצלוזיס, לאחר שקרו מקרי הפלה בודדים. מחלת הפו"ט נעשתה לאורח תכוף מדי בעדרינו, אמנם רק במשקים בודדים, אבל באלה גרמה להפסדים ניכרים למדי. דרוש דיון רציני והחלטה בקשר לחיסון נגד מחלת הפו"ט; האם נעשה זאת באופן פרמננטי מדי שנה, לכל הבקר בארץ, או שנמ" שיק גם להבא בצורה, בה נהגנו עד כה, —

עור ועצמות ובלבד להקל מעול העבודה וממספר ימיה? האם איננו משלמים ביוקר בעד חיסכון זה? המקדישים בכלל תשומת לב מספיקה לפרה ולעגלה במיוחד, כשהטיפול בהן, ההזנה ואף החליבה הם כל כך „כלליים“, והפכו לשיגרה כמעט אוטומאטית, וכל מקרה שהוא — העלול לקרות — מרגישים בו ממש ברגע האחרון, כשרק מאכלת השוחט יכולה עוד להציל משהו? ומכאן לחלק השני — ההפחתה בימי עבודה לפרה; בוודאי שהיא ניכרת וחשובה מאד, אבל האם היא באמת מגיעה ל-14—16 ימים לפרה לשנה? ואנחנו רואים במשק אחר, מן הטובים גם הוא, שעובדיו אינם מן המפגרים וברמת הרפת אפשר להתברך גם כאן, והנה אתה מוצא שבמשק זה משקיעים 18—19 ימי עבודה לפרה לשנה. ברור שיש כאן הבדלי שיטה בחישוב העבודה וזקיפתה לחובת ענף זה או אחר. מן הצורך וההכרח למיין סוגי העבודה השונים ולקבוע לחשבון איזה ענף יש לזקוף; ומן הראוי שתהיה בענין זה גישה אחידה וחישוב אחיד לכל משקי הארץ הקיבוציים והאינדיבידואליים, ממוכנים ובלתי ממוכנים; צריך לקבוע הנחיות ונתונים לתחשיבים ולעריכת מאזן הענף. 7. בתי חליבה ומיכון. המוצדקות ההשקעות הכבדות בבנייה הפאר בשביל המיכון המודרני? האין לעשותם פשוטים יותר ולהגיע בהם לתוצאות אפקטיביות שוות בעבודה, בטיב החליבה

ובנקיונו של החלב? חשבנו כי הגענו כבר לשיא ההישגים, מסתבר שלא כן הוא; כי הנה הביא לפנינו הח' ש. גל תכנית חדשה, מפי הח' נ. ברמן שחזר לא מזמן מזילנד החדשה, ושם שיטה זו מתפשטת והולכת (ראה חוברת 23 של „משק הבקר והחלב“). היש עוד לבחון גם שיטה זו? אין הדבר נראה לי. להטיל על חולב אחד חליבת 100—120 פרות? שוב אנו מטיפים כאילו לאינטנסיפיקציה הגררית אחרית אקסטנסיפיקציה, ואצלנו הרי הפרה והמזון עודם יקרים מאוד (שם בניו זילנד שניהם זולים). אנחנו זקוקים עוד להרבה פרות ולעליה בייצור החלב. איננו יכולים לוותר עליהן ולהשלים עם פחת גדול באינוונטר החי. שיטה זו מן ההכרח שתביא עמה יציאה מוגברת של פרות חלב, תקצר את שנות שירותה של הפרה ואף תפגע בתנובה הממוצעת של החולבות בכלל. איני אומר זאת בוודאות, אבל כאמור, הדבר דורש בחינה יסודית מאוד.

בשאר הסעיפים — 8, 9, 10 — לא אגע הפעם. אלו הן בעיקר שאלות משקיות כלכליות, אשר המועצה לייצור ושיווק החלב התחילה לטפל בהן בהצלחה מתוך תכנון ארצי כללי. הח' ש. גל, המטפל בענינים אלה, כמוזכר המורעצה, בוודאי יספר פעם בכתב לציבור הבוקרים על מעשים אלה.

ח. עפרוני

הערה קלה למאמרו של עפרוני

אני מניח שלח' עפרוני הובהרו כבר אילו דברים מתשובתי לא. ל. ולח. ש. בחוברת 24, ואסתפק בהבעת תמיהה בקשר עם הטבלה שמדגימה השוואת מחירי יחידות מזון בסוגי מספוא שונים. איני מבין למה זה נוהגים בזמן האחרון להוריד את המזון המרוכז מגדולתו אף בקביעת ערכו המזין; האמנם טיבה של התערובת הוא כה ירוד שדרושים 1.1 ק"ג כדי לספק יחידת מזון אחת? ולמה זה זיכה לח' עפרוני את השחת ומיני המספוא הגס האחרים בערכים הגבוהים ביותר? האמנם כך הוא הדבר במציאות? נדמה לי שגם בקביעת המחירים לטון מספוא גס התעלם במקצת הח' עפרוני מהמציאות; איפה, למשל, אפשר לקנות שחת ש-2.1—2.5 ק"ג ממנה מהווים יחידת מזון במחיר של 80 ל"י? ואם כן, כאמור, אין עיקר הבעיה שעוררתי בהפרשי המחירים, הרי על כל פנים מן הראוי היה להבהיר גם נקודה זו בצורה יסודית, ורצוי היה שיתנדב מישוה מקהל אנשי המספוא וישמיע את דבריו המוסמכים בפני קהל הבוקרים.

וארשה לי הערה נוספת: אין הצעתו של הח' עפרוני להגדיל את ייצור המספוא השנתי (השחת) ב-40% נראית בעיני. אמנם רצוי הדבר להכין מלאי לשנות בצורת וכדומה, אבל אין זה מתקבל על הדעת שהמלאי הזה יהיה בצורת שחת. ידוע לנו למדי איכותה הממוצעת של שחת טריה, וכן ידוע לנו למדי למה תיהפך שחת כזו כעבור שנה או שנה וחצי. המאמין לח' עפרוני שבתנאי האקלים שלנו ובתנאי האחסנה הנהוגים בארץ יהיה ערכה של שחת „ישנה“ זו גבוה מערך הקש?

י. ע.